

KUTSZEGI CSABA

Fülsimogatás hajborzolgatással

■ SZENTIVÁNÉJI ÁLOM ■

Shakespeare Szentivánéji álomja szomorú komédia, mert a benne szereplő embereknek nincs választási lehetőségük: sorsukat tündérek szeszélye határozza meg. Szent Iván éjjelén (sőt egész életében) az ember teljesen kiszolgáltatott: nem szabad akaratából cselekszik, hanem megtörténnek vele az események. De lehet, hogy nem igazából, csak álmban. Az is elképzelhető, hogy nem valóságos tündérek kénye-kedve, hanem tudat alatti ösztönök befolyásolják a sorsokat, de hogy véletlenül semmi sem történik, az – legalábbis Shakespeare színpadán – biztosra vehető. Juronics Tamás táncszínházi feldolgozásában nem ennyire egyértelmű a(z emberi) természetet irányító felső (vagy belső) parancsuralmi rendszer működése.

Juronics Szentivánéji álomja Théseus és Hippolyta (Fekete Zoltán és Palman Kitti) kemény rockzenére táncolt brutális *pas de deux*-jével kezdődik. A mai uralkodó és depresszióra hajlamos jegyese a divatszakma királyi párja lehet (ágyuk mellett próbababa-alkatrészek hevernek), valószínűleg igazi nagymenők, médiasztárok is egyben, de magánéletüket szexuális problémák terhelik. A férfi terrorizálja a nőt (Théseusnak Shakespeare-nél is „kard volt a kérője, és bántalmakon vette a nő szerelmét”), fogyasztási cikknek tekinti, ha szükséges, az ágy rácsához bilincseli, vagy – Juronics-koreográfiába illően – dobálja, gyötri, gyömszöli. A nőnek nem a férfi kell, hanem a mellette betöltött pozíció az elérhető anyagi javakkal, és nemcsak a kapcsolathoz ragaszkodik, hanem házasságot is kötne (kitalálható ez abból, hogy később is rendszeresen megjelenik – megalázottan, kéréllő arckifejezéssel – kezében esküvői ruhát tartva). A Haller János alakította Lysander nyurga trendi kopasz (bár nem kigyúrt, hanem laza), videokamerával rög-

Kopeczny Katalin (Hermia) és
Haller János (Lysander)

zíti Hermia (Kopeczny Katalin) minden mozdulatát. Odavan a lányért, azért alakítja őt lejátszható digitális jelekké, az csak plusz haszon, hogy a feltehetően manóknak vagy általános médiaszárnak készülő csaj közben szokja a kamerát. Égeus (Tarnavölgyi Zoltán) középkorú férfi, jó minőségű öltönyt visel, ennek ellenére félszeg, szerencsétlenkedő és ideges. Lysandert elzavarja, helyette a világos öltönyös, szintén félszeg Demetriust (Kalmár Attilát) tukmálgatja a lányára, persze hiába. Hermia a mellékhelyiségbe menekül a nem kívánt széptevő elől. Demetrius az ajtó előtt szerencsétlenkedik, majd Égeusszal együtt az illedelmesen viselkedő, nyakig begombolt kiskosztümben megjelenő jó kislányt, a Barta Dóra alakította Helénát

nézők is így élik meg. Én leginkább azért nem unatkoztam eleinte, mert teljesen lekötött a kényyszerű kvízjáték: a szereplők beazonosítása. Sajnáltam, hogy közben kevesebb figyelmem marad a kitűnően előadott, érett Juronics-mozdulatokból felépülő attraktív táncnettősökre és -hármásokra. De félt volt, hogy a szereplők korai felismerése nélkül a továbbiakban nehezen vagy egyáltalán nem lesz követhető a cselekmény. Sokszereplős cselekményes táncjátékokban az egyik legnehezebb rendezői feladat a szereplők viszonylag gyors és érthető „bemutatása”. Juronics a Shakespeare-vígjáték első jelenetének dialógusait mozdulatnyelven megfogalmazott cselekvésekre „fordítja le”. Az apa és a szerelmesek Théseusnak előadott panaszai eltáncolt akciókban elevenednek meg. Az egymást követő rövid jelenetekben ismerkedünk meg a szereplőkkel és az átértelmezett, modernizált helyszínnel. Az átgondolt elképzelés az előadásban nehézkesen valósul meg. Az expozíció elhúzódik, és gazdaságtalanná válik a szerkesztés: túl sok koreográfiai anyag fogy el a hosszas bevezetésben. A *Szentivánéjít* ismerő néző meg csendben rettegni kezd: vajon így, egyenként vagy kettesével kell mindegyik szereplővel megismerkednie? De szerencsére nem, mert a színházcsináló mesteremberek egyáltalán nem kerültek be a táncjátékba, így már csak a tündérvilág szereplőit kell beazonosítani, ami – néhány teátrális látványelem és útbaigazító hangeffektus segítségével – sokkal könnyebben sikerülhet.

Hajdú Mária (Titánia), Kopeczny Katalin, Haller János, Markovics Ágnes (Pukk), Finta Gábor (Oberon), Fekete Zoltán (Théseus), Barta Dóra (Heléna) és Kalmár Attila (Demetrius)

Kanyó Béla felvételei

kínálgatja a visszatért Lysandernek, szintén hiába.

Az előadás első negyedórájában, ha kicsit lassan is, de érthetővé válik az alapkonfliktus. Azonban nem vagyok biztos abban, hogy ezt a Shakespeare-t nem olvassó vagy más *Szentivánéji*-előadást nem látott

Pukk (Markovics Ágnes) megjelenésével a reális mai világ irreálissá változik. A rockzenét távoli madárhangokba vegyülő sejtelmes kvartyogás váltja fel. Robin pajtás Théseus és Hippolyta franciaágyából varázsolja elő Oberont (Finta Gábort), Titánia (Hajdú Mária) pedig indiai tündérgyermekekkel érkezik, akinek birtoklásán a tündérházaspár jól összevész. Heléna és Demetrius természetesen mit sem tud a tündérekéről (az emberpár újbóli megjelenésekor a tündérvészekedés még javában zajlik, miközben Pukk a rendezői balon tévét néz), kiderül viszont, hogy az illedelmes lány szerelmével üldözi a kicsit tutyimutyi

fiút. A shakespeare-i eredetivel ellentétben hamar Oberoné lesz a „kis váltott gyermek”, aki ráadásul nem is apródi beosztást kap, hanem – rövid ideig, de egyértelműen – a pedofília (is) hajlamos tündérr király ágyasa lesz. A hatalmas ágy közepe néha megnyílik, ott tűnnek el Oberon csillapíthatatlan szexuális étvágának áldozatai, köztük a Lysanderrel visszatért Hermia is.

Az indiai tündérgyerek szerepeltetése kis híján elnyisszantja a cselekményszálát: mivel a gyerek Oberoné lett, a tündérr királynak nincs oka megleckéztetni Titániát, igaz, Tompor sincs, aki csacsivá változva szerelmeskedhetne a tündérr királynővel. Homokszem került a shakespeare-i világrendet működtető gépezetbe, stilszerűen mondvá: valami bűzlik az Athén melletti erdőben. Akár tündérek szeszélyei, akár belső ösztönök irányítják az emberek cselekedeteit, mindkettőnek törvényszerű rendbe kellene illeszkednie. Shakespeare vígjátékának alapötlete, hogy a benne játszódó események egyformán értelmezhetők irracionális erők hatásaként és emberi (reális) ösztönök játékaiként. Tompor álma valóságos emberi vágy, az álom és az álmodozás tartományai gyakran tündérek segítségével nélkül is egymásba érnek. Ha a táncjátékban felbomlik a shakespeare-i következetesség, akkor a Stratford-on-Avon-i mester csak az ötletadó szerepét játszhatja, és a koreográfia nem értelmezhető Shakespeare-feldolgozásként. A motívumok és a cselekményszál laza kezelése nem magyarázható azzal, hogy Szent Iván éjjelén bármi megtörténhet. Még akkor sem, ha gátlástalan korunk hétköznapjain is bármi megtörténhet. Kétségtelen, hogy a tündérek tetteivel Juronics is az emberek belső ösztönvilágát jellemzi, csak nem shakespeareien, az irreális és reális történeteket egybefűzve, hanem a tudat alattit a tündérek teatrális megjelenített akcióival, külön tartományként ábrázolja. Mintha egy reális mai történet zajlana, és közben mellérendelve láthatóvá válna a szereplők ösztönvilága. Amikor a tündérek közvetlen kapcsolatba kerülnek a valóságos figurákkal, akkor Juronics nem a shakespeare-i történetet meséli tovább, hanem a saját maga által kitaláltat. Annak egyik vezérmotívuma a szeretkezés a tündérr királlyal vagy a -királynővel. Juronics szerint az emberek irreális világba kíváncskozva akarják igencsak földhöz ragadt vágyaikat kiélni. Nem Oberon akarja őket, ők vágnak tudat alatt a tündérr királyra. A legutóbbi budapesti (próza) *Szentivánéji*-rendezésben ennek éppen az ellenkezője történik. Szergej Maszlobojcsikov Oberonja operatíván irányítja az eseményeket: övén lógó téglékben varázsszerek arzenálját tartja állandó készenlétben, hogy bármikor befolyásolhassa az események menetét. Az Új Színház színpadán Oberon, Pukk és Titánia három tündére folyamatosan követi a halandók lépteit, ha kell, lökdösi őket, fejüket párnával verik. Maszlobojcsikovnál realitás és tündérvilág annyira egymásba folyik (logikusan), hogy Pukkot, Philostrast és Tetőfit egyazon szereplő játssza.

Juronics Tamás *Szentivánéji álom* jában Heléna szerelmi csalódásában (mert Demetrius nem szereti) szétdobálja a próbababákat, ekkorra Pukk megunja a tévénezést, és altestbe nyilalló nemi vágyat varázsol a lányra. Szegény Heléna csak a mellékhelyiségből visszatérve nyugszik meg valamennyire (vajon mit csinált odabent?), de akkor meg ráveti magát a Pukk által szintén meghökuszpókuszolt Lysander. Juronicsnál a vágyfelkeltés tündéri módszere a varázsvirág nedvének szemhéjra kenése helyett a fülsimogatás hajborzogatással, mégpedig úgy, hogy közben a delikvensnek tévét kell néznie. A hatás elementáris, ám Lysander nem tűnik szerelmesnek, csak gyorsan szeretkezni akar. Közben Égeus örvöngve keresi a lányát, indulatait Titánia – szexuális együttléttel – igyekszik csillapítani. Ez a hosszúra nyúló aktus helyettesíti Tompor és Titánia számárnász-ketősét. Égeus és Titánia szeretkezésének a táncjátékban más indoka nem lehet, mint az, hogy a tündérr királynő ezzel viszonozza a férjétől elszenvedett megaláztatást. A közvetlen kiváltó ok egyértelmű: Titánia vágyának gerjedése előtt hosszasan tévét nézett. De az is lehet, hogy Égeus ösztönei „láthatóvá válnak”: a szeretkezésben régóta elfojtott vágya „realizálódik” végre. Közben Demetrius Hermiát keresi, és nagyon szomorú lesz, amikor az ágy közelében megtalálja a lány pici tangabugyját, de Pukk közbelép, a tévé előtt megdörzsölgeti a bánatos fiút, aki majdan az erőszakos Lysander durvasága elől menekülő Helénát pillantja meg. Demetriusra is potencianövelő hatással van a varázslat, immár két férfi igyekszik – epekedve, csúszva-mászva – erőszakot elkövetni az illetelmes lányon. A ruháit végre sikeresen visszacszerző és Oberontól megszabaduló Hermia féltékenységen iszonyatos patáliát csap, a felfordulásban a fiúkat Pukk veszi kezelésbe, a lányok az ágyra menekülnek, ahol a csillapíthatatlan Oberonnal hármában vad erotikus nászba kezdenek. Közben Titánia folyamatosan úzi Égeust, és a Thészeus–Hippolyta páros sem tétlenkedik.

Izgalmas az az elképzelés, hogy korunk emberi viselkedést, érzelmeket megváltoztató csodaszere nem az Amor nyila által etalált kis virág varázsos nedve, hanem a némi tündérszuggerralással izesített, képernyőről áradó komplex médiahatás. Kár, hogy az előadásban ez a motívum elnagyolt és nem kellően megalapozott. Juronics Tamásnak akkor sikerült volna táncszínházban újraértelmeznie Shakespeare-t, ha e gondolatot koreográ-

fiai-rendezői eszközökkel alaposan kifejtette volna. Ennek hiányában a rendezői megoldások sokszor Shakespeare-ével „csereszabatos”, modern ötletek keresgélésének tetszenek.

Az orgia tetőfokán Oberon egyszer csak Titániához szalad, lágyan megérinti asszonyát, erre a jelle véget ér a csoportfoglalkozás, mindenki felébred, magához tér. A párok békésen egymásra találnak, mind a három egyszerre egyforma harmonikus kettőt táncol, az előkerült tündérgyerek békésen kamerázik. Csak Égeus viselkedik úgy, mintha elméje megbomlott volna. Közérete Tompor ébredés utáni állapota emlékeztet: az egyszerű takácshoz hasonlóan ő sem talál szavakat a történetekre. A párok esküvői ruhában térnek vissza, kényelmesen elhelyezkednek, és végignézik Pyramus és Thisbe történetét, amelyet bumfordi humorral, felhangzó szöveg kíséretében Oberon és Titánia ad elő. A szomorú történet után az egybekelt szerelmek vidám ösztöncba kezdenek, amelynek végére meztelenre vetkőznek, lefeksznek, és – ugyanúgy, ahogy a játékban Pyramus és Thisbe tette – lombos faágakkal takarják be magukat.

Eleve nehéz próza színdarabot táncsal „elmesélni”. A mondanivaló mai kornak megfelelő adekvációit lényegre tapintva, tehát nem csak külsőségekben megtalálni még nehezebb. Sokak szerint a „történetmesélés” nem is való kortárs táncszínházba. Kár lenne azonban a konzervatizmus vádjával számúzni a dramaturgikus táncjátékokat a modern táncszínházból. Juronics Tamás *Szentivánéji álom* ja gondolatíságot, művészi invenciót, műgonddal felépített jeleneteket tartalmazó színházi kísérlet, hibái ellenére elismerésre méltó próbálkozás. A koreográfus egyéni mozgásrendszere és korszerű gesztikája drámai alkotások táncos újrafogalmazására alkalmas nyelvezetet képez. A Szegedi Kortárs Balett kitűnő táncművészei pedig a *Szentivánéji álomban* újból bizonyították: testileg és lelkileg egyaránt képesek kimagasló teljesítményre.

**SHAKESPEARE–JURONICS:
SZENTIVÁNÉJI ÁLOM
(Szegedi Kortárs Balett,
Nemzeti Táncszínház)**

ZENE: montázs. **VILÁGÍTÁSTERV:** Stadler Ferenc. **DÍSZLET:** Székely László. **JELMEZ:** Földi Andrea. **DRAMATURG:** Almási-Tóth András. **RENDEZŐ–KOREOGRÁFUS:** Juronics Tamás. **SZEREPLŐK:** Fekete Zoltán, Palman Kitti, Haller János, Kalmár Attila, Kopeczny Katalin, Barta Dóra, Tarnavölgyi Zoltán, Finta Gábor, Hajdú Mária, Markovics Ágnes, Fehér Laura.